מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י ברכות מו. ד"ה אילו], ב) [תוספתא פי"ב], ג) [צ"ל אסן], ד) לעיל מח., ה) ב"ו שם, ו) [צ"ל דנאמן להצריכה].

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר שמואל וכו' הראשונים שאין פוסקין כו' טעם לפי שאין אדם:

מוסף רש"י

מודה לי אבא. שמואל היה קורא לרב אבא לכבודו (ברכות מז.). וזנין. מזונות, ומפרנסין. לבוש וכסות. אבל לא בניו ובנותיו. שאינו חייב במזונותיהן כמ"ש (לעיל מט.). תכשיט. בשמים של אנקת רוכל שהנשים מתקשטות בהם (שם). מ"ד תכשיט. לא יהבינן לאשתו, כל שכן צדקה. שאין עלינו לעשות צדקה מנכסיו, ואמתניתא קיימי (שם).

רש"י

פוסקין מזונות. ב"ד יורדין לנכסי מי שהלך למדינת הים ופוסקין מזונות לאשתו: **כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי.** דפוסקין דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה לגבות כתובתה ותשבע שלא עיכבה משלהם כלום ואי לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך וקבלה עליה משמת אינה משועבדת לו למעשה ידיה. וא"ת והרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן אף הוא לא היה יכול לומר לה אלא א"כ היא מתרצה: **צררי.** צרורות כספים נתן בידה למזונות: **חיישי' שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך.** וקבלה עליה: **איכא בינייהו גדולה.** הראויה להתפיסה מעות ולא ספקה מזונות במעשה ידיה שהן שני בצורת או שאינה בעלת מלאכה לצררי איכא למיחש לצאי מעשה ידיך במזונותיך ליכא למיחש דכיון דלא ספקה לא קבלה עליה: **אי נמי קטנה.** ובעלת מלאכה והשנים כתקנן: **וספקה.** לרב זביד פוסקין דלא עביד איניש דמתפיס צררי לקטנה לרב פפא אין פוסקין דאיכא למימר צאי מעשה ידיך למזונותיך אמר לה: **ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות.** אתפסתיה צררי: **נאמן.** ובשבועה ומחזרת מה שנתנו לה ב"ד: **לאחר שמועה.** לאחר ששמעו בו שמת בא: **ולא דבר אחר.** מפרש לקמיה: **במשרה אשתו ע"י שליש.** העמיד אפוטרופוס לזונה ועכשיו משך האפוטרופוס את ידו דהשתא ודאי לצררי ליכא למיחש ולא לשמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך: **אי הכי.** דהשרה אותה ע"י שליש אפי' בניו ובנותיו נמי דהא גלי דעתיה דניחא ליה שיהו נזונין משלו:

צדקה

גמרא

[א]פוסקין מזונות לאשת איש ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש אמר שמואל מודה לי [ב]אבא בשלשה חדשים הראשונים (א) לפי שאין אדם מניח ביתו ריקן [ג]בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דהא משועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימא צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה ולא ספקה אי נמי קטנה וספקה תנן מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות [ד]חנן אמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחלה ובסוף עד כאן לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמה שמואל בששמעו בו שמת תא שמע מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע [ה]ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן הכא נמי בששמעו בו שמת והא אם בא ואמר קאמר אם בא לאחר שמועה ת"ש [ו]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות [ז]ואם בא ואמר צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי קדמו בית דין ופסקו מה שפסקו פסקו הכא נמי בששמעו בו שמת ת"ש [ח]מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדים לנכסיו וזנין ומפרנסין לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר אמר רב ששת במשרה את אשתו ע"י שליש אי הכי בניו ובנותיו נמי כשהשרה לזו ולא השרה לזו מאי פסקא אלא אמר רב פפא כששמעה בו שמת בעד אחד היא דאי בעית אינסובי בעד אחד מצי מינסבא מזוני נמי יהבינן לה בניו ובנותיו דאי בעו למיחת לנכסיו בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו [ט]מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מ"ד תכשיט כל שכן צדקה

צדקה

תוספות

ששמעו בו שמת. פירש הקונטרס דלמאי ניחוש לה אי לצררי הרי סופה ליטול כתובתה ולישבע שלא עיכבה משלהם כלום והשתא בעי למימר דפליגי בלא שמעו בו שמת היינו בלא שבועה דאי בשבועה אמאי לא תטול וזה אינו דהא בסמוך פריך עד כאן לא פליגי אלא לשבועה אבל למזונות יהבינן לה אלמא לשמואל אפילו בשבועה אין לה ונראה לרבי דהיינו טעמא דבששמעו בו שמת לכולי עלמא פוסקין דאין כאן שום הוכחה לאשה דתפסה צררי ולא שאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך אבל בלא שמעו שמת אמר שמואל דאין פוסקין דמוכחא מילתא מדאינו חוזר שנסתלק ממנה בשום ענין לרב זביד בצררי ולרב פפא דאמר לה צאי כו' והלכך אפי' בשבועה לא מהימנא. מ"ר. ולבי מגמגם לפירושו דפריך בסמוך מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות בני כהנים גדולים אומרים תשבע כו' ואם בא כו' ומשני בששמעו בו שמת ודוחק לשנויי בא לאחר שמועה ונמצא שהיה שקר מה ששמעו בו שמת והוה מצי לשנויי בלא שמעו בו שמת וכגון דפסקיה מגרלא או שום אונס שאינו יכול לשוב דמודה שמואל דפוסקין לה מזונות כיון דהשתא ליכא הוכחה ואמר לי רבי דהא מילתא לא שכיח הוא שיארע אונס או יפסיקו הנהר יותר מיום או יומים:

בששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי. נראה לרבי דהאי שמעו בו שמת בשני עדים מדקאמר לקמן ששמעו בו שמת בעד אחד מכלל דעד השתא ס"ד בשני עדים ובקול נמי ליכא למימר מדפריך לקמן ת"ש האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים כו' ובאה ואמרה גירשני בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה ומשני כששמעו בו שמת פירוש שמת קודם אותו הזמן שאמרה שנתגרשה ופריך מ"מ עד כדי כתובתה אפילו לעולם נמי ואי שמעו בו שמת בקול קאמר מאי קושיא וכי יש להאמין הקול הואיל והיא אמרה שגירשה ולא מת ולא דמיא להויא דפרק המפקיד (ב"מ דף לח: ושם) שבוי שנשבה רב אמר אין מורידים קרוב לנכסיו ושמואל אמר מורידין כששמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין והוא שמעו בו שמת היינו בעד אחד דאי בשני עדים מאי חידוש הוא הלא הם יורשים אותו וא"ת ולעד אחד היאך מורידין והתנן ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קטז: ושם) גבי האשה שאמרה מת בעלי שאין האחים נכנסים לנחלה על פיה ומדהיא לא מהימנא עד אחד נמי לא מהימן וי"ל דהתם איירי לירד ולמכור אבל בהמפקיד מיירי לירד על מנת שלא למכור כדמוכח התם והא דתניא לקמן ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו אבל לא בניו ובנותיו ומוקמינן לה כששמעו בו שמת בעד אחד וקאמר בניו ובנותיו דאי בעו מיחת לנכסים בעד אחד לא מצו נחתי מזוני נמי לא יהבינן להו התם נמי למכור אבל בפירות הגדלים בשדה אכלי להו שפיר: **חיישינן** שמא אמר לה כו'. וקיבלה עליה ופטרתו ופטור הוא בכך אע"ג דהשתא לא ספקה: **קטנה** וספקה. וא"ת הואיל וספקה נימרו לה ב"ד צאי מעשה ידיך למזונותיך ולמה יורדים לנכסיו למאן דחייש לצררי ואי לא ספקה א"כ היכי מחלה למ"ד צאי מעשה ידיך והא אין מחילת קטנה כלום וי"ל כגון דספקה לדברים גדולים ולא ספקה לדברים קטנים דלדברים קטנים מהני מחילתה אי נמי בפעוטות דמקחן מקח ומתנתן מתנה. מ"ר: **תרגמה** שמואל בששמעו בו שמת. תימה א"כ מאי טעמא דבני כהנים גדולים דמה לי דמת בביתו מה לי ששמעו בו שמת ע"פ עדים ואין נראה לפרש ששמעו בו ע"פ עד אחד וי"ל דאפי' מת בביתו פליגי בני כהנים גדולים והא דנקט למי שהלך למדינת הים רבותא נקט דס"ד ניחוש כ"כ לצררי דאפילו בשבועה לית לה. מ"ר: **ואם** בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן. פירש רש"י אף להוציא מידה מה שנתנו לה ב"ד בשבועה דהכי משמע דאנשבעה קאי והיינו טעם דסתמא דמילתא מתפיס לה צררי הלכך מוציאין מידה בשבועה ונראה לרבי ו)להצריכה שבועה ובשבועה תגבה מה שלוותה ואכלה דאי לאו הכי לא תמצא מי שילוה לה שיראים להפסיד אבל עכשיו שהיא נשבעת אין יראים כלום שסומכין עליה שתשבע. מ"ר: **ואם** בא ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי. כלומר אם לוותה ואכלה לא אפרע שאם לא היו מלוים לזו היתה דוחקת עצמה אף ע"ג דלא ספקה והאי דאמרינן לקמן לוותה ואכלה עמדה ומיאנה ודייקינן טעמא דמיאנה הא לא מיאנה יהבינן לה התם שפסקו לה ב"ד:

מאי פסקא. תימה לרבי אין סתמא דמילתא אשתו דחייב במזונותיה משרה על ידי שליש בניו ובנותיו דלא מחייב במזונותיהם לא משרה ורבינו שמשון מפרש הסוגיא אי הכי בניו ובנותיו נמי אי אמרת בשלמא דלא איירי מתני' במשרה אשתו ע"י שליש אלא אשתו ובניו סמוכין על שולחנו ניחא דאשתו מפרנסין הואיל והוא חייב לזונה משום חשש דשמא התפיסה צררי אין ב"ד נמנעין מלזונה אבל בניו ובנותיו דאינו חייב במזונותיהן אין לירד לנכסיו לפרנס דבקל יש לחוש שמא התפיסם צררי והניח להם מעות לפרנס עד שישוב אבל השתא דמוקמת במשרה ע"י שליש ליכא למיחש לצררי ומשני במשרה אשתו ע"י שליש אבל בניו סמוכין על שולחנו ולא השרה ע"י שליש ולהכי חיישינן לצררי ופריך מאי פסקא דזה אין רגילות דאשתו ישרה ע"י שליש ובניו יהיו סמוכין על שולחנו:

עמד

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פי"ב מהל' אישות הל' טז סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סי' ע סעי' ה:

יח ב מיי' שם טור שו"ע שם סעיף י:

יט ג מיי' פי"ח שם הל' יט טוש"ע שם סי' נה סעי' י:

כ ד מיי' פי"ב שם הל' טו טוש"ע שם סימן ע סעיף ה:

כא ה מיי' שם הלכה כא טור שו"ע שם סעיף י:

כב ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ט וסעיף י יא:

תוספות רי"ד

פוסקין מזונות לא"א ושמואל אמר אין פוסקין פי' מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות רב סבר ב"ד יורדין לנכסיו ופוסקין מזונות לאשתו ושמואל אמר אין פוסקין כששמעו בו שמת כ"ע לא פליגי שפוסקין כי פליגי בשלא שמעו בו שמת רב אמר פוסקין דמשועבד לה ושמואל אמר אין פוסקין מ"ט רב זביד אמר אימור צררי אתפשה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך למזונותיך. פי' והיא קבלה עליה אבל כששמעו בו שמת פוסקין וליכא למיחש לצררי שהרי סופה לגבות כתובתה ואז תשבע שלא עכבה בידה משלהם כלום ולצאי מעשה ידיך למזונותיך נמי ליכא למיחש שכבר מת ואינה משועבדת לו. וא"ת הרי היא משועבדת ליתומים ואף הם יאמרו לה כן. תשובה אף הוא אינו יכול לומר לה אא"כ תתרצה היא והרי עכשיו אינה רוצה. אמר שמואל ומודה לי אבא בשלשה חדשים הראשונים שאין פוסקין לפי שאין אדם מניח את ביתו ריקם: תנן מי שהלך למדינת הים וכו' ע"כ לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהבינן לה תרגמ' שמואל כששמעו בו שמת: ומהכא שמעינן שאין היתומים יכולין להשביע האלמנה כל זמן שהיא נזונית דילמא אתפשה בעלה צררי דהא פסקי' לקמן הלכתא כחנן כ"ש דקי"ל כרב דאמר פוסקין מזונות לא"א ומוקי' למתני' מחיים דבעל ואיכא למימר התם הוא דפליגי עליה דתנן ואמרי תשבע דמאן לימא לן דאתא לידי גיבוי כתובתה ותשבע דילמא מייתא היא ברישא הלכך תשבע השתא דלמא צררי אתפשה אבל באלמנה הניזונית כ"ע לא פליגי דתשבע בסוף ולא תשבע בתחילה: בני כהנים גדולים אומרים תשבע חנן אומר לא תשבע ואם בא בעלה ואמר פסקתי לה מזונות נאמן פי' ובשבועה ומחזרת לו מה שנתנו לה ב"ד ה"נ כששמעו בו שמת והא אם בא קאמר אם בא לאחר שמועה.